

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Sancti Gregorii Papæ Primi Cognomento Magni Opera

In Tres Tomos Distributa. Ex quamplurimis MSS. Codicibus emendata ;
Additæ Sunt Quædam Notæ in Dialogos & Epistolas ejusdem S. Gregorii

Gregor <I., Papst>

Lutetia Parisiorum, 1675

Super Epistolam B. Pauli Apostoli Ad Galatas.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-75090](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-75090)

& solitudinis, maris ac falforum fratrum pericula A
sustinentem, frangentem jejuniis ac vigiliis corpus,
sustinentem frigoris, & nuditatis arumnam, ad
Ecclesiarum custodiam vigilanter, & pastoraliter
exercentem, ad tertium cælum raptum, rursum-
que eum in Paradisum raptum, & audisse arcana
verba, quæ non licet homini loqui, & cum Satana
Angelo ad tentandum conceditur, orat, ut eximi
debeat, & non exauditur, sicut ipse dicit: *Et ne
magnitudo revelationum extollat me, datus est mi-
hi stimulus carnis mee, Angelus Satana, ut me cola-
phizet: propter quod ter Dominum rogavi, ut disce-
deret à me.* Hujus cum initia conversationis aspicio,
perpendo quòd ei superna pietas cælos aperit, sele-
que illi Jesus de sublimi ostendit. Qui lumen cor-
poris ad tempus perdidit, lumen cordis in perpetuum
accepit: ad Ananiam mittitur, vas electionis
vocat, & tamen de civitate eadem, quam post
visionem Jesu ingressus fuerat, fugiens recedit: si-
cut ipse testatur, dicens: *Damasus præpositus gentis
Areta regis custodiebat civitatem Damascenorum,
ut me comprehenderet, & per fenestram in sporta di-
missus sum per murum, & sic effugi manus ejus.* Cui
licenter dicam: O Paule, in cælo jam Jesum con-
spicis, & hominem in terra fugis: in Paradisum dū-
ceris, secreta Dei verba cognoscis, & adhuc à sa-
tanæ Angelo tentaris? Unde sic fortis, ut ad cæle-
stia rapiaris? Unde sic infirmus, ut hominem in
terra fugias, & adhuc à satanæ angelo adversa to-
leres? quia ecce qui te sublevat, rursus te subtilissi-
ma mensura moderatur: ut & in miraculis tuis præ-
dices nobis virtutem Dei, & rursus in timore tuo
reminisci nos facias infirmitatis nostræ. Quæ ta-
men infirmitas, ne in desperationem nos pertrahat,
cum pulsar, dum in infirmitate tua Dominum ro-
gares, quia auditus non es, nobis quoque locutus
es quod audisti: *Sufficit tibi gratia mea: nam vir-
tus in infirmitate perficitur.* Aperta ergo Dei voce
ostenditur, quia cultus est virtutis infirmitas. Tunc
quippe bene interius custodimur, cum per dispen-
sationem Dei tolerabiliter tentamur exterius: ali-
quando vitii, aliquando pressuris, & persecutio-
num adversitatibus. Qui verò mentem certamini
vult ante tentationis certamen parare, adversa ne-
que longè adhuc posita debet cogitando præno-
scere, ne fortasse valeant improviola superare. Unde
Paulus discipulos admonebat, cum diceret: *Vos
metipso tentate: si stis in fide, ipsi vos probate.* Ac
si aperte præciperet, dicens: Certamina persecutio-
num ad mentem reducite, & vestri cordis intima at-
que occulta pensantes, quales inter supplicia existe-
re valeatis, invenite. Paulus ergo Prædicator egre-
gius, qui raptus ad tertium cælum fuerat, arcana
paradisi penetraverat, esse post revelationem tran-
quillus & intentatus volebat. Sed quia omnipotens
Deus terminos constituit homini, qui non pote-
runt præteriri: & elevavit hunc ad cognoscenda su-
blimia; & reduxit iterum ad infirma toleranda, ut
modi sui mensuras aspiciens, dum securitatem com-
prehendere conaretur, & non posset, ne per elatio-
nem extra se iret, per humilitatem cogeretur intra
suos semper terminos redire. Nonnunquam itaque
electi Dei in virtutibus proficere conantur, & qua-
dam dona percipiunt. A quibusdam verò repulsi in
imis jacent. Nemo est enim, qui tantum virtutis
apprehendat, quantum desiderat: quia omni-
potens Deus interiora discernens, ipsis spiritualibus
profecibus modum ponit: ut ex hoc homo, quod
apprehendere conatur, & non valet, in illis se non
elevet, quæ valet.

CAPUT XXIX.

Factus sum inspiens.

1. Cor. 11. e

Iusti & perfecti nunquam bona sua detegunt: nisi
Icos aut proximorum utilitas, aut certe nimia ne-
cessitas cogat. Unde Paulus quoque Apostolus mul-
ta de se fortia pro discipulorum suorum ædificatione
narravit, sed hæc narrando minimè deliquit: quon-
iam à veritatis tramite, & attestazione certa, &
corde humili non recessit. Qui verò necessitate co-
gente vera de se bona loquitur: tantò magis humili-
tati jungitur, quando & veritati sociatur. An idem
Paulus non fuit, quando veritatis æmulatione con-
tra falsos Apostolos tot de se discipulis fortia gesta
narravit? Cui nimirum veritati inimicus existeret, si
abscondendo virtutes proprias, prædicatores erro-
rum prevalere permisisset. Vnde etiam cum virtu-
tes suas Corinthiis enumerasset, adjunxit: *Factus
sum inspiens: vos me cogistis.* Fit autem aliquando,
ut necessitate compulsi, in bonis, quæ de se refe-
runt, non aliorum utilitatem, sed suam requirant:
sicut beatus Job facta sua enumerat, dicens: *Oculus
fui cæcus, & pes claudus. Pater eram pauperum, &
causam, quam nesciebam, diligentissimè investiga-
bam: & multa alia, quæ sepe egisse se commemo-
rat. Sed quia in vulnere doloris positus, ad amicis
incredulis impiè egisse, & violentus proximis
atque oppressor pauperum fuisse dicebatur: vir san-
ctus inter flagella Dei, & humanæ increpationis
verba deprehensus, mentem suam graviter concuti,
atque ad desperationis foveam conspexit impelli:
qui jamjamque cadere poterat, nisi ad memoriam
sua bene acta revocasset: ut ad spem animi reduceretur,
ne oppressus verbis, & vulnerebus in despera-
tione periret. Quòd ergo sua bona enumerat, non
innotescere aliis quasi ex laude desiderat, sed ad
spem animum reformat. Iusti itaque cum virtutes
suas, quas habent infirmis loquuntur, reprehensi-
biles non sunt: quia per vitam suam, quam refe-
runt, aliorum animas ad vitam quaerunt.*

Finis Exposit. super Epist. 2. ad Corinthios.

INCIPIVNT CAPITVLA
DE EPISTOLA B. PAVLI APOSTOLI

ad Galatas.

- 1 Si adhuc hominibus placere, Christi ser-
vus non essem.
- 2 Notum vobis facio Evangelium, quod
evangelizatum est à me.
- 3 O insensati Galata, quis vos fascina-
vit?
- 4 Vivo autem, jam non ego: vivit verò in
me Christus.
- 5 Filioli mei, quos iterum parturio.
- 6 Qui autem sunt Christi, carnem suam cruci-
fixerunt.
- 7 Si præoccupatus fuerit homo in aliquo de-
licto.
- 8 Invicem onera vestra portate.
- 9 Mihi mundus crucifixus est, & ego mun-
do.

INCIPIT EXPOSITIO

SUPER EPISTOLAM B. PAULI APOSTOLI AD GALATAS.

CAPUT I.

Gal. 1. b Si adhuc hominibus placerem, Christi servus non essem.

Quomodo Rectores boni studere non debeant ut hominibus placeant. Cura Past. par. 2. c. 8. circa fin.

SCIENDUM est, quod non oportet; ut rectores boni placere hominibus appetant, sed ut aestimationis suae dulcedine proximos in affectum veritatis trahant: non ut se amari desiderent, sed ut dilectionem suam, quasi quandam viam faciant, per quam corda audientium ad amorem Conditoris introducant. Difficile quippe est, ut quantumlibet recta denuncians pradicator, qui non diligitur, libenter audiatur. Debet ergo qui praest, studere se diligi, quatenus possit audiri; & tamen eorum amorem pro semetipso non querere, ne inveniatur ei, cui servire per officium cernitur, occulta cogitationis tyrannide resultare. Quod bene Paulus insinuat, cum sui nobis studij occulta manifestat, dicens: Sicut & ego per omnia omnibus placeo. Qui tamen rursus dicit: Si adhuc hominibus placerem, Christi servus non essem. Placet ergo Paulus, & non placet; quoniam in eo, quod placere appetit, non se, sed per se hominibus placere veritatem querit.

1. Cor. 10. Gal. 1.

CAPUT II.

Gal. 1. b Notum vobis facio Evangelium, &c.

De prophetia. Hom. 1. in Ez. ch. long. ante med.

Ephes. 3.

Act. 10.

ibidem.

Act. 21.

ALIQUANDO prophetiae spiritus ex praeterito tangit animum, nec tangit ex futuro, sicut aperte ostenditur in Paulo Apostolo, qui discipulis dicit: Notum vobis facio Evangelium, quod evangelizatum est a me: quia non est secundum hominem: neque enim ego ab homine accepi illud, neque didici, sed per revelationem Iesu Christi. Unde aliis quoque discipulis dicit: Secundum revelationem notum factum est mihi sacramentum. Qui tamen hoc ipsum Evangelium, quod per revelationem cognoverat, cum Hierosolimam praedicaturus ascenderet, ait: Ecce ego alligatus spiritu, vado in Hierusalem: quae in ea ventura sint mihi ignorans. Hoc quippe Evangelij sacramentum est: quia Unigenitus Patris incarnatus est, atque perfectus homo factus est, qui crucifixus, mortuus, & sepultus, die tertia resurrexit: die quoque quadragesima ascendit in caelum, atque in dextera Patris sedet. Qui ergo per revelationem Evangelium agnovit, prophetiae spiritu de praeterito tactus est: sed quia quid pro eodem Evangelio passurus erat, ignoravit, de futuro proculdubio tactus non est. Nam sic dicit: Nisi quod Spiritus sanctus per omnes civitates protestatur dicens: Quoniam vincula & tribulationes Hierosolymis me manent. Hinc aperte ostenditur, quia ea, quae ipsi ventura essent, aliis de ipso revelatum est, non autem ipsi de se, sicut de illo per Agabum dicitur: Virum, cuius haec zona est, ita alligari oportet in Hierusalem.

A

CAPUT III.

O insensati Galatae.

Gal. 3. a

Mentes asperae, & impudentes, si leniter fuerint increpatae, ad majores culpas ipsa lenitate provocantur. Unde Paulus pradicator egregius multum asperae contra Galatas, qui a fide discesserant, erigitur. Nulla enim modestiae patientia praemissa, nulla locutionis dulcedine praerogata, eos, quos a fide discessisse cognovit, ab ipso epistolae suae exordio invehendo redarguit: nam praemissa salutatione sic cepit: Miror quod sic tam cito transferimini ab eo, qui vos vocavit in gratia Christi. Quibus etiam in aperta increpatione post cetera subjungit: O insensati Galatae, quis vos fascinavit? Mentis etenim dura nisi aperta essent increpatione percussae, nullo modo cognoscerent malum, quod egissent. Nam sepe hi, qui impudentes sunt, tantum se peccasse non sentiunt, quantum de peccatis, quae fecerint, non increpantur: ut minores culpas suas aestiment, quas minor invectio castigat, & quas vehementer objugari viderint, majores esse deprehendant. Unde necesse est, ut sermo semper praedicantis cum auditorum debeat qualitate formari, ne aut verecundis aspera, aut impudentibus loquatur lenia.

Qualiter admonendi sunt impudentes. Hom. 11. in Ez. ec. circa med.

CAPUT IV.

Vivo autem, jam non ego, vivit vero in me Christus.

DOMINUS dicit in Evangelio: Si quis vult post se venire, abneget semetipsum. Ille semetipsum relinquit, & abnegat, qui quod fuit per veteritatem deserit, & vivat: & ad hoc nititur, quod per novitatem vocatur: semetipsum abnegat, non quia omnino non est in essentia, sed scilicet non est in impicitatis culpa. Ipse quidem est per naturam, sed non est ipse per malitiam. Penesemus quomodo se Paulus abnegaverat, qui dicebat: Vivo ego, jam non ego. Exinctus quippe fuerat saevus ille persecutor, & vivere coeperat pius pradicator. Si enim ipse esset, pius profectus non esset: sed qui se vivere denegat, dicat unde est, quod sancta verba per doctrinam veritatis clamat. Protinus subdit: Vivit vero in me Christus. Ac si aperte dicat: Ego quidem a meipso sum extinctus, quia carnaliter non vivo: sed tamen essentialiter non sum mortuus, quoniam in Christo spiritualiter vivo.

C

CAPUT V.

Filioli mei, quos iterum parturio donec formetur Christus in vobis.

Sicut cervae, quae incurvantur ad foetum, & pariunt, & rugitus emittunt: sic praedicatores sancti dum per incurvationem suam in conversatione lucis auditorum animas gignunt, quia eos ab aeternis suppliciis removere nisi flendo non possunt. Nunc enim in lacrymis seminant, ut segetem postmodum gaudiorum metant: nunc quasi cervae in partu sunt dolore, ut spirituali prole postmodum sint faecundi. Ut enim de multis unum loquar, video Paulum quasi quandam cervam in partu suo magni doloris rugitus emittentem, ait enim: Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis: vellem apud vos esse modo, & mutare vocem meam, quoniam confundor in vobis. Ecce mutare vult vocem in partu suo, ut sermo praedicationis in rugitum vertatur doloris. Mutare vult

De abnegatione malae vite. Hom. 23. in Evangelio. in princ. Luc. 4.

E

S. GREGORII
FILIUS
TOMAS

voce[m] : quia quos jam prædicando pepererat, reformando gemens iterum parturiebat. Qualem rugitum hæc cervæ pariens emittebat, quando eisdem post se redeuntibus exclamare cogebatur, dicens : *O insensati Galatæ, quis vos fascinavit, & : cur sic stulti estis, ut cum spiritu cooperitis, nunc carne consummami ?* Vel certe : *Currebatis bene, quis vos impedivit veritati non obedire ?* Qualis in hujus cervæ partu rugitus fuit, quæ diu conceptos filios cum tot difficultantibus peperit, & quandoque partus ad uterum malitiæ rediisse cognovit ? Consideremus quid doloris habuerit, quid laboris, quæ & postquam concepta potuit edere, rursus est compulsa, extincta suscitare. Notandum verò summopere est quoddam cervæ incurvantur, ut pariant : quia nimirum si erectæ starent, parere non valerent. Similiter prædicatores sancti, nisi ab illa immensitate contemplationis internæ, quam capiunt, ad infirmitatem nostram humillimam prædicatione, quasi quadam incurvatione descenderent, nunquam utique filios in fide procrearent. Nobis quippe prodesse non possent, si in suæ altitudinis erectione persisterent : sed videamus cervam sese ut pariat incurvantem : *Ego igitur non potui vobis loqui, quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus : tanquam parvulis in Christo, lac vobis potum dedi, non escam.* Atque mox ejusdem incurvationis causas exequitur, dicens : *Nondum enim poteratis, sed nec adhuc quidem potestis.* Sed hanc cervam, quæ propter nos incurvata est, quæso videamus erectam. Ait : *Sapientiam loquimur inter perfectos.* Et rursus : *Sive mente excedimus, Deo.* Cum verò mente excedit Deo, excessum ejus omnino non accepimus. Ut ergo nos lucretur, incurvatur ad nos, unde illic aptè subjungit : *Sive sobrii sumus, vobis.*

Gal. 3.

1. Cor. 2. 2. Cor. 5. Ibidem.

CAPUT VI.

Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt.

Gal. 5. d.

Defimulatione hypocritarum. in exp. B. Job. 1. 8 c. 2. 2. post med.

OMnis hypocrita corpus per abstinentiam afficit, sed tamen per amorem gloriæ mundo vivit. Quod contra bene per Paulum de electis dicitur : *Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitiis, & concupiscentiis.* Cum vitiis quippe, & concupiscentiis carnem crucifigimus, si sic gulam restringimus, ut jam de mundi gloria nihil quæramus. Nam qui corpus macerat, sed honoribus anhelat, crucem carni intulit, sed mundo per concupiscentiam vivit : quoniam & sepe per sanctitatis imaginem locum regiminis indignus assequitur, qui nisi aliquid in se virtutis ostenderet, honorem nullum percipere mereretur. Sed transit quod delectabiliter obtinet : & pœnaliter quod sequitur, manet.

CAPUT VII.

Si preoccupatus fuerit homo in aliquo delicto.

Gal. 6. a.

De misericordia in judicio. Curæ Pass. par. 2. c. 10. ante med.

Cum non malitia, sed ignorantia sola, vel infirmitate delinquitur, profectò necesse est, ut magno moderamine, ipsius delicti correptio temperetur. Cuncti quippe quousque hac mortali carne subsistimus, nostræ correptionis infirmitatibus subjacemus. Ex se ergo debet quisque colligere, qualiter alienæ hunc oporteat imbecillitati misereri, ne contra infirmitatem proximi, si ad increpationis vocem ferventiùs rapiatur, oblitus sui esse videatur. Unde Paulus bene admonet, dicens : *Si preoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales*

Gal. 6.

A estis, instruite hujusmodi in spiritu lenitatis : considerans te ipsum ne & tu reneris. Ac si apertè dicat : Cum displicet jam ex aliena infirmitate, quod conspicis, pensa quid es : ut increpationis zelo se spiritus temperet, dum sibi quoque quod increpat, timet.

CAPUT VIII.

Invicem onera vestra portate.

Gal. 6. a.

Sicut in ædificio lapis lapidem portat : quia lapis super lapidem ponitur, & qui portat alterum, portatur ab altero : sic in sancta Ecclesia unusquisque portat alterum, & portatur ab altero. Nam vicium se proximi tolerant, ut per eos ædificium charitatis surgat. Hinc etenim Paulus admonet, dicens : *Invicem onera vestra portate : & sic adimplebitis legem Christi.* Quid lex hoc loco accipi nisi charitas debet, per quam semper in mente legitur, præcepta vitæ qualiter in actione teneantur ? Lex quippe Christi charitas est : quia ille nobis & largiter sua bona contulit, & æquanimiter mala nostra portavit. Tunc ergo legem Christi imitando complemus, quando & nostra benignè conferimus, & nostrorum mala piè sustinemus, fraterna onera ex amore tolerant. Hujus legis virtutem Paulus iterum denunciando, ait : *Plenitudo legis charitas.* Si enim ego vos portare negligo in moribus vestris, & vos tolerare me contemnitis in moribus meis, charitatis inter vos unde ædificium surgit, quos vicaria dilectio per patientiam non conjungit ? Nunc itaque alij portantur à vobis, nos verò portati sumus ab aliis. Illi verò, qui in fine Ecclesiæ, id est, in extremitate mundi, nascituri sunt, tolerantur quidem à majoribus, ut eorum mores ad bona merita componantur : sed cum non eos sequuntur, qui per illos proficiant, nullos super se fidelis fabricæ jam lapides portant. Omne autem pondus fabricæ fundamentum portat : quia mores simul omnium solus Redemptor noster tolerat, de quo Paulus ait : *Fundamentum aliud nemo potest ponere, præter id, quod positum est : quod est Christus Iesus.* Redemptor itaque omnia nostra tolerat, sed in ipso malum non fuit, quod debuisset tolerari : & culpas vestras solus ille sustinet, qui totam sanctæ Ecclesiæ suæ fabricam portat : qui per Prophetæ vocem de perversè adhuc viventibus dicit : *Laboravi sustinens.*

De ædificio charitatis per compassionem construendo. in exp. B. Job. 1. 10. c. 19. 27. Hom. 1. in exp. B. Cura pass. par. 3. c. 28. procul à fine longè ante med.

Rom. 13.

CAPUT IX.

Mihi mundus crucifixus est, & ego mundo.

Gal. 6. a.

Electi Dei mori mundo funditus concupiscunt, De peccato sicut in sæculo ipsi nihil appetunt, ita jam à cuncta mortificatione nulla obligatione teneantur. Et plerumque contingit, ut jam homo mundum mente non teneat, sed tamè mundus hominem occupationibus astringat : & ipse quidem mundo jam mortuus est, sed ipsi mundus adhuc mortuus non est. Quasi enim vivus adhuc mundus eum concupiscit, dum aliò intentum in suis actibus rapere contendit. Unde bene Paulus cum & ipse sæculum peccatè despiceret, & talem se factum videret, quod jam hoc sæculum omnino concupiscere non posset, vultus hujus vitæ vinculis liber dicit : *Mihi mundus crucifixus est, & ego mundo.* Mundus quippe ei crucifixus fuerat : quia hunc cordi suo jam mortuum non amabat, sed & seipsum crucifixerat ; quia talem se ei exhibere studuit, ut ab eo quasi mortuus concupisci non posset. Paulus ergo, qui se totum huic mundo mortuum esse perhibebat, non sufficit, ut diceret : *Mun-*

do crucifixus sum: nisi etiam præmitteret: *Mihimundus crucifixus est*, ut non tantummodo mortuum, sed etiam mundum sibi mortuum esse testaretur: quatenus nec ipse mundum, nec ipsum jam mundus appeteret. Si enim duo fortasse in uno sint, quorum unus vivus, alter verò sit mortuus, etsi mortuus vivum non videt, vivus tamen mortuum videt: si verò utroque sint mortui, alter alterum nequaquam videt. Ita qui jam mundum non amat, sed tamen ab illo, vel non volens amatur, etsi ipse velut mortuus mundum non videt, hunc tamen mundus adhuc non mortuus videt. Si verò nec ipse mundum in amore retinet, nec rursus à mundi amore retinetur, sibi vicissim utrique sunt extincti: quia dum alter non appetit quasi mortuus, mortuum non attendit. Quoniam igitur Paulus nec mundi gloriam quærebat, nec à mundi gloria ipse quærebat, & se mundo, & mundum sibi crucifixum esse gloriatur. Ut enim ostenderet, quia per abjectionem, qua se humiliando deiecerat, talis jam factus esset; ut nec ipse mundum, nec mundus ipsum concupisceret, non solum autem se mundo crucifixum, ut mundi gloriam, quam appeteret ipse, tanquam mortuus non videret, sed etiam sibi mundum asseruit crucifixum: in quo se tanta humilitate deiecerat, ut & ipse mundus tanquam mortuus, Paulum humilem atque despectum jam videre nequaquam posset.

Finis Expositionis super Epistolam ad Galatas.

INCIPIUNT CAPITULA

DE EPISTOLA BEATI PAULI
APOSTOLI AD EPHESIOS.

- 1 Proposuit instaurare omnia in Christo.
- 2 Supra omnem principatum et potestatem.
- 3 Consedere nos fecit in celestibus.
- 4 Gratia estis salvati per fidem.
- 5 Ne desiciatis in tribulationibus meis.
- 6 Ut possitis comprehendere cum omnibus sanctis.
- 7 Solliciti servare unitatem spiritus.
- 8 Renovamini spiritu mentis vestrae.
- 9 Omnis amaritudo, et ira tollatur à vobis.
- 10 Non circumferamur omni vento doctrinae.
- 11 Ut exhiberet sibi gloriosam Ecclesiam.
- 12 Viridi diligite uxores vestras.
- 13 Omne quod arguitur, à lumine manifestatur.
- 14 Redimentes tempus, quoniam dies mali sunt.

INCIPIIT EXPOSITIO

SUPER EPISTOLAM B. PAULI
APOSTOLI AD EPHESIOS.

CAPUT I.

Proposuit instaurare omnia in Christo.

Ephes. 1. 6

De restaura-
tione
Angelorum
qui de caelo
deciderunt.
In expof. B.

ORTISSIMI Angelorum chori, qui quamvis non integri, sed tamen in proprio statu fixi, cadenti cum suis angelis diabolo, remanserunt, prærupti, & imminuti possunt dici: quia pars eorum cecidit, pars remansit. Qui integri quidem

stant per qualitatem meriti, sed per numeri quantitatē prærupti, & imminuti. Hanc præruptionem restituere Mediator venit, ut redempto humano genere, illa angelica damna sarciret, & mensuram caelestis patriæ locupletius fortasse cumulare. Propter hanc præruptionem de Patre dicitur: *Proposuit in eo in dispensatione plenitudinis temporum, instaurare omnia in Christo, quæ in caelis, & quæ in terra sunt, in ipso.* In ipso quippe restaurantur ea quæ in terra sunt, dum peccatores ad iustitiam convertuntur. In ipso restaurantur ea, quæ in caelis sunt, dum illuc homines humiliati redeunt, ubi apostata Angeli superbiendo ceciderunt.

CAPUT II.

Pater suscitavit Christum à mortuis, constituens ad dexteram suam in celestibus supra omnem principatum, et potestatem, et virtutem, et dominationem.

Ephes. 1.

Angelorum, & hominum naturam ad cognoscendum se Dominus condidit: quam dum ad aternitatem consistere voluit, eam proculdubio ad suam similitudinem creavit. Novem verò sunt ordines Angelorum, sed ut completeretur electorum numerus, homo decimus est creatus. Ipse quidem homo conditus ad imaginem Dei fuit, sed à similitudine sui Conditoris peccando recessit: qui tamen

nec post culpam periit, quoniam aeterna Dei sapientia in humanitate apparuit, & per carnem miraculis coruscans illum reparavit. Novem verò ordines Angelorum esse inveniuntur. Unde & ipsi Angelo, qui primus est conditus, per Prophetam dicitur: *Tu signaculum similitudinis, plenus sapientia, & perfectus decore, in deliciis Paradisi Dei fuisti.* Ubi notandum quòd non ad similitudinem Dei factus, sed signaculum similitudinis dicitur: ut quò in eo subtilior est natura, eò in illo imago Dei subtilius insinuetur expressa. Quo in loco mox subditur: *Omnis lapis pretiosus operimentum tuum: sardius, topazius, & jaspis, chrysolitus, onyx, & beryllus, saphirus, carbunculus, & smaragdus.* Ecce novem dixit nomina lapidum: quia profecto novem sunt ordines Angelorum. Quibus nimirum ordinibus ille primus Angelus ideo ornatus & opertus extitit: quia dum cunctis agminibus Angelorum prælatus est, eorum comparatione clarior fuit. Sacro igitur testante eloquio, scimus Angelos, Archangelos, Virtutes, Potestates, Principatus, Dominationes, Thronos, Cherubim, & Seraphim. Esse namque Angelos, & Archangelos penè omnes eloquij sacrae paginæ testantur. Cherubim verò atque Seraphim saepe, ut notum est, libri Prophetarum loquuntur. Quatuor quoque ordinum nomina Paulus Apostolus in hac Epistola ad Ephesios enumerat, dicens: *Supra omnem Principatum, & Potestatem, & Virtutem, & Dominationem.* De Thronis autem scribit ad Colossenses. Sciendum est autem quòd Angelorum vocabulum nomen est officij, non naturæ. Nam sancti illi caelestis patriæ spiritus semper quidem sunt spiritus, sed semper vocati Angeli nequaquam possunt: quia tunc solum sunt Angeli, cum per eos aliqua nunciantur. Græca enim lingua Angeli, nuncij, Archangeli verò summi nuncij vocantur. Hi enim, qui minima nunciant, Angeli: qui verò summa annunciant, Archangeli vocantur. Virtutes etenim vocantur illi nimirum spiritus, per quos signa & miracula frequentius fiunt. Potestates etiam vocantur ij, qui hoc potentius ceteris in suo ordine perceperunt: ut eorum ditioni virtutes adversæ subiectæ sint, quorum potestate refrænantur, ne corda hominum tantum tentare prævaleant, quantum volunt. Principatus etiam vocantur, qui ipsis quoque

Pulcherrima descriptio totius angelicæ dignitatis, Rom 34. in Evag. procul à princ. sed longe ante medi.

Ibidem.

Ephes. 1.

Coloss. 1.